

PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

245

Ekonomia

pod redakcją
Jerzego Sokołowskiego
Magdaleny Rękas
Grażyny Węgrzyn

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Tomasz Bernat, Waclaw Jarmolowicz, Elzbieta Kryńska,
Andrzej Miszczuk, Marzanna Poniatowicz, Stanislaw Swadzba,
Grazyna Wolska, Urszula Zagora-Jonszta

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Dorota Pitulec

Redakcja techniczna: Barbara Lopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-205-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Ocena stanu kapitału intelektualnego przedsiębiorstw Podkarpacia na podstawie wyników badań empirycznych.....	13
Jan Borowiec: Wahania cykliczne a zmiany realnego efektywnego kursu walutowego w strefie euro.....	23
Katarzyna Czech: Ewolucja realizacji zrównoważonego rozwoju w Polsce	34
Karolina Drela: Utrata pracy w XXI wieku.....	44
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Kontrowersje wokół metod pomiaru stabilności wzrostu gospodarczego.....	55
Malgorzata Gasz: Działania stabilizujące gospodarkę Unii Europejskiej w warunkach kryzysu finansów publicznych.....	65
Łukasz Goczek: Porównanie skuteczności polityki fiskalnej i monetarnej na panelowej próbie wektorowo-autoregresyjnej.....	77
Alina Gorczyńska, Danuta Szwejca: Dekoniunktura gospodarcza a restrukturyzacja naprawcza przedsiębiorstwa.....	88
Beata Guziejewska: Kredyty zagrożone i rezerwy celowe na tle ogólnej sytuacji w sektorze bankowym w latach 2008-2010.....	98
Anna Horodecka: Rola prądów filozoficznych w kształtowaniu metodologii nauk ekonomicznych.....	110
Robert Huterski: Wybrane aspekty quasi-fiskalnej działalności Systemu Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych.....	120
Marcin Idzik: Zastosowanie gradacyjnego modelu w analizie zaufania do banków i innych instytucji finansowych w Polsce.....	129
Michał Jurek: Koncepcje monetarne D.H. Robertsona i ich wykorzystanie do analizy ilościowej i dochodowej teorii pieniądza.....	139
Tomasz Kacprzak: Bezpieczeństwo pracy a bezpieczeństwo zatrudnienia w Polsce w kontekście <i>flexicurity</i>	148
Marcin Kalinowski: Krytyka korporatywizmu z perspektywy nowej ekonomii politycznej.....	160
Dariusz Kielczewski: Koncepcja ekonomii zrównoważonego rozwoju.....	170
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: Taksonomiczne ujęcie sytuacji makroekonomicznej państw Unii Europejskiej w latach 2001, 2005 I 2009.....	179
Aldona Klimkiewicz: Konsekwencje podwyższenia wieku emerytalnego kobiet dla rynku pracy.....	191

Ryszard Kowalski: Liberalne państwo dobrobytu wobec najsłabszych grup społecznych.....	201
Sylwester Kozak: Rola banków w dystrybucji produktów ubezpieczeniowych w Polsce w latach 2002-2010.....	210
Sylwester Kozak: Zmiany w strukturze kredytów dla sektora niefinansowego w Polsce w latach 2001-2010	222
Jakub Kraciuk: Wpływ światowego kryzysu finansowego z 2008 roku na gospodarkę Niemiec	233
Mirosław Krajewski: Kapitał ludzki w procesie zarządzania wartością przedsiębiorstwa	243
Barbara Kryk: Szanse i zagrożenia zatrudnienia nosicieli wirusa HIV w opinii studentów.....	253
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing w kreowaniu wartości przedsiębiorstwa bankowego.....	263
Robert Kurek: Asymetria informacji na rynku ubezpieczeniowym	272
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media jako uczestnik procesu informacyjnego w warunkach gospodarki opartej na wiedzy.....	283
Joanna Latuszek: Globalizacja a nierówności między państwami.....	293
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Działalność innowacyjna polskich przedsiębiorstw przemysłowych na przykładzie województwa łódzkiego	303
Józef Łobocki: Sektor finansowy a kapitał społeczny.....	314
Łukasz Menart: Kluczowe obszary działań menedżera klastra.....	324
Aneta Mikula: Poziom ubóstwa i deprywacji materialnej dzieci w krajach Unii Europejskiej	336
Michał Moszyński: Idee ładu gospodarczego w procesie transformacji systemowej byłej NRD – oczekiwania a rzeczywistość.....	347
Arnold Pabian: Zrównoważona produkcja w gospodarce przyszłości. Perspektywy i bariery rozwoju	357
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtlyk: Efektywność państwowych wyższych szkół zawodowych w latach 2004-2010	367
Iwona Pawlas: Społeczno-ekonomiczny rozwój krajów Unii Europejskiej w świetle badań taksonomicznych.....	377
Renata Pęciak: Działania Jeana-Baptiste’a Saya na rzecz instytucjonalizacji nauki ekonomii	386
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innowacyjność w dobie postindustrialnej....	396
Adriana Politał: Efektywność centrów integracji społecznej w zakresie przeciwdziałania długotrwałemu bezrobociu	407
Magdalena Rękas: Ulgi prorodzinne jako element polityki rodzinnej w wybranych krajach Unii Europejskiej	418
Wioleta Samitowska: Ekonomia społeczna wobec wyzwań rynku pracy	432
Anna Skórska: Zmiany sytuacji na polskim rynku pracy jako konsekwencja kryzysu gospodarczo-finansowego.....	443

Grzegorz Sobiecki: Pieniądz doskonały.....	453
Małgorzata Solarz: Wady i zalety mikropożyczek jako narzędzia inkluzji finansowej sprzyjającego wzrostowi dobrobytu	463
Robert Stanisławski: Potrzeby w zakresie rozwoju innowacyjnego małych i średnich przedsiębiorstw nieinnowacyjnych (w świetle badań własnych)	474
Bogusław Stankiewicz: Makroekonomiczny model turystyki medycznej w Polsce – podstawowe uwarunkowania badań.....	486
Dariusz Eligiusz Staszczak: Znaczenie globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego dla zmian światowego systemu ekonomiczno-politycznego.	497
Feliks Marek Stawarczyk: Kryzys na przykładzie Argentyny a ekonomiczne problemy Grecji	507
Stanisław Swadźba: System gospodarczy Polski i Republiki Czeskiej. Analiza porównawcza.....	517
Maciej Szczepankiewicz: Badanie potencjału innowacyjnego studentów	527
Maciej Szumlański: Wzrost kapitału ludzkiego w Unii Europejskiej	537
Sylvia Talar: Crowdsourcing jako efektywna forma współpracy.....	548
Jacek Tomkiewicz: Strefa euro wobec kryzysu finansowego	558
Magdalena Tusińska: Czy wzrost gospodarek krajów Unii Europejskiej jest inteligentny?	568
Monika Utzig: Zadłużenie gospodarstw domowych w monetarnych instytucjach finansowych.....	579
Monika Walicka: Podatkowe uwarunkowania konkurencyjności małych przedsiębiorstw	590
Grzegorz Wałęga: Społeczno-ekonomiczne determinanty zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce.....	600
Grażyna Węgrzyn: Uwarunkowania ekonomiczne innowacji w sektorze usług.....	611
Anna Wildowicz-Giegiel: Uwarunkowania kreacji kapitału intelektualnego w polskich przedsiębiorstwach	622
Sylvia Wiśniewska: Budowa współpracy nauki z gospodarką wyzwaniem dla polityki innowacyjnej państwa	633
Renata Wojciechowska: Problem metody badawczej w ekonomii	643
Jarosław Wojciechowski: Wpływ zaburzenia preferencji czasowej na wysokość bezrobocia równowagi na przykładzie Polski	652
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Efektywność kosztowa aktywnych programów rynku pracy w województwie śląskim w latach 2005-2010 ...	663
Urszula Zagóra-Jonszta: Sektor bankowy w drugiej Rzeczypospolitej	674
Małgorzata Zielenkiewicz: Stopień regulacji publicznej a poziom życia	685
Mariusz Zieliński: Polityka fiskalna a kryzys gospodarczy w wybranych krajach Unii Europejskiej	695

Summaries

Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Assessment of intellectual capital level in enterprises of Podkarpackie Voivodeship based on empirical research results.....	22
Jan Borowiec: Cyclical fluctuations and changes in real effective exchange rate in the euro zone	33
Katarzyna Czech: Evolution of the implementation of sustainable development in Poland	42
Karolina Drela: Job loss in the 21st century	54
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Controversy over the methods of measurement of economic growth sustainability	64
Malgorzata Gasz: Performance management stabilizing European Union in an economic public finance crisis.....	76
Lukasz Goczek: Comparison of the effectiveness of fiscal and monetary policy in a panel vector autoregressive model.....	87
Alina Gorczyńska, Danuta Sz wajca: Economic downturns and repair restructuring of a company	97
Beata Guziejewska: Non-performing loans and dedicated reserves against the general state of banking sector in Poland in 2008-2010.....	109
Anna Horodecka: The influence of philosophical schools on the methodology of economics.....	119
Robert Huterski: Selected aspects of quasi-fiscal activities of the Federal Reserve System of the United States.....	128
Marcin Idzik: The use of a gradation model in the analysis of trust in banks and other financial institutions in Poland.....	138
Michał Jurek: Monetary concepts of D.H. Robertson and their use for the analysis of the quantity and income theory of money	147
Tomasz Kacprzak: Job security and employment security in Poland within the context of flexicurity.....	159
Marcin Kalinowski: The criticism of corporatism from the new political economy perspective	169
Dariusz Kielczewski: Conception of the economics of sustainable development	178
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: A taxonomic view of the European Union states macroeconomic situation in 2001, 2005 and 2009	190
Aldona Klimkiewicz: Consequences of the increase of women's retirement age for the labour market.....	200
Ryszard Kowalski: Liberal welfare state and the most vulnerable social groups	209
Sylwester Kozak: The role of banks in the insurance products distribution in Poland between 2002 and 2010	221

Sylwester Kozak: Changes in the structure of loans to the nonfinancial sector in Poland in 2001-2010.....	232
Jakub Kraciuk: The influence of the world financial crisis of 2008 on the economy of Germany	242
Mirosław Krajewski: Human capital in the process of management of the company's value	252
Barbara Kryk: Chances and threats of employment for carriers of HIV in students' opinion.....	262
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing in the creation of banking company value	271
Robert Kurek: Information asymmetry on the insurance market.....	282
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media as a participant of information process in terms of the knowledge-based economy.....	292
Joanna Latuszek: Globalization and inequality between states	302
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Innovation activity of Polish manufacturing enterprises based on the example of Łódź Voivodeship.....	313
Józef Łobocki: Financial sector and social capital	323
Łukasz Menart: Key areas for cluster manager's activities.....	335
Aneta Mikula: Level of poverty and material deprivation of children in the European Union countries	346
Michał Moszyński: Ideas of economic order in the process of economic transformation of the former GDR – expectations and reality	356
Arnold Pabian: Sustainable production in the economy of future, perspectives and barriers of development	366
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtłyk: Efficiency analysis of state higher vocational schools in 2004-2010	376
Iwona Pawlas: Socio-economic development of European Union economies in the light of taxonomic analysis.....	385
Renata Pęciak: Jean-Baptiste Say's actions for institutionalisation of economics.....	395
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innovation in post-industrial era.....	406
Adriana Politaj: Effectiveness of centres of social integration in scope of counteraction of long-term unemployment	417
Magdalena Rękas: Family taxation as an instrument of family policies in selected EU countries	431
Wioleta Samitowska: Social economy towards labour market challenges.....	442
Anna Skórska: The changes on Polish labour market as a result of the economic and financial crisis	452
Grzegorz Sobiecki: The perfect currency	462
Małgorzata Solarz: Advantages and disadvantages of micro-loans as the tool of financial inclusion enhancing wealth growth.....	473
Robert Stanisławski: The needs of SMS sector (no-innovative enterprises) for the innovative development (in the lights of own research)	485

Bogusław Stankiewicz: Macroeconomic model of medical tourism in Poland – basic conditions of research.....	496
Dariusz Eligiusz Staszczak: Importance of the global financial-economic crisis for the world economic-political system changes	506
Feliks Marek Stawarczyk: Crisis on the example of Argentina and the economic problems in Greece	516
Stanisław Swadźba: Economic system of Poland and the Czech Republic. Comparative analysis.....	526
Maciej Szczepankiewicz: Research of student's innovative potential.....	536
Maciej Szumlański: Human capital growth in the European Union.....	547
Sylvia Talar: Crowdsourcing as an effective model of cooperation.....	557
Jacek Tomkiewicz: Euro-zone and the financial crisis	567
Magdalena Tusińska: Is economic growth of the European Union countries smart?.....	578
Monika Utzig: Liabilities of households in monetary financial institutions ...	589
Monika Walicka: Tax impact on competitiveness of small enterprises.....	599
Grzegorz Wałęga: Socio-economic determinants of household debt in Poland	610
Grażyna Węgrzyn: Economic determinants of innovation in the service sector	621
Anna Wildowicz-Giegiel: Conditions of intellectual capital creation in Polish enterprises	632
Sylvia Wiśniewska: Building cooperation between science and business as a challenge for innovation policy of state.....	642
Renata Wojciechowska: Problem of research method in economy.....	651
Jarosław Wojciechowski: Impact of time preferences disturbance on the level of balance unemployment, based on the example of Poland.....	662
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Cost efficiency of active labour market programmes in Silesian Voivodeship in 2005-2010	673
Urszula Zagóra-Jonszta: Banking sector in the Second Republic of Poland	684
Małgorzata Zielenkiewicz: The degree of public regulation and the standard of living.....	694
Mariusz Zieliński: Fiscal policy and economic crisis in selected European Union countries.....	704

Anna Skórska

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

ZMIANY SYTUACJI NA POLSKIM RYNKU PRACY JAKO KONSEKWENCJA KRYZYSU GOSPODARCZO-FINANSOWEGO

Streszczenie: W artykule przedstawiono zmiany zachodzące na polskim rynku pracy pod wpływem globalnego kryzysu gospodarczego. Analiza obejmowała lata 2006-2011, przy czym punkt odniesienia stanowiło omówienie przyczyn i konsekwencji kryzysu w ujęciu makroekonomicznym, ze szczególnym uwzględnieniem poziomu i tempa wzrostu gospodarczego oraz wytwarzanej wartości dodanej w poszczególnych sektorach gospodarki. Obserwowane zmiany na polskim rynku pracy znalazły odzwierciedlenie w kształtowaniu się podstawowych wskaźników, takich jak wskaźnik aktywności zawodowej, wskaźnik zatrudnienia czy stopa bezrobocia, jak również bardziej szczegółowym ich ujęciu, m.in. bezrobociu wśród osób młodych (15-24 lata), bezrobociu długookresowym, liczby zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładów pracy oraz pracujących w poszczególnych sektorach gospodarki.

Słowa kluczowe: kryzys gospodarczy, PKB, bezrobocie, zatrudnienie.

1. Wstęp

Wahania koniunkturalne są jedną z cech charakterystycznych gospodarek rynkowych. Okres wzrostu poprzedza spowolnienie lub załamanie. Historia gospodarcza XX i XXI wieku potwierdza, że konsekwencje niemal każdego kryzysu znajdowały swoje odzwierciedlenie na rynku pracy.

Globalny kryzys gospodarczy, którego początków upatruje się w załamaniu się sektora finansowego w Stanach Zjednoczonych w 2007 r., wywarł wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą poszczególnych krajów, w tym ich rynki pracy w różnym stopniu. Polska, dzięki niższemu poziomowi rozwoju instytucji sektora finansowego i bankowego, mniejszej otwartości gospodarki oraz skuteczniejszej polityce pieniężnej, odczuła konsekwencje kryzysu w mniejszym stopniu niż inne kraje członkowskie Unii Europejskiej. Nie oznacza to jednak, że tempo wzrostu gospodarczego czy dynamika wzrostu zatrudnienia nie zostały z tego powodu wyhamowane, a konsekwencje wzrostu bezrobocia nie są odczuwane przez społeczeństwo. Wysoki udział ludzi młodych (15-24 lata), osób długotrwale bezrobotnych wśród ogółu bezrobotnych, wzrost liczby zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładów pracy to

niektóre z przejawów zmian zachodzących na polskim rynku pracy pod wpływem globalnego kryzysu gospodarczego, których przedstawienie stanowiło zasadniczy cel niniejszego artykułu.

2. Kryzys gospodarczy a sytuacja makroekonomiczna Polski

Gospodarka rozwija się w sposób cykliczny, a wahania koniunkturalne stanowią naturalny element funkcjonowania systemu wolnorynkowego. Zgodnie z teorią kryzysów czynnikiem inicjującym spowolnienie, tzw. szokiem, są bodźce zewnętrzne, jak np. nagły wzrost ceny surowców, krach giełdowy czy błędna polityka gospodarcza. Współcześnie jedną z najczęstszych przyczyn załamania gospodarczych są zawirowania na rynkach finansowych. W wyniku mechanizmu transmisji mogą się one przekładać na realną sferę gospodarki, a szczególnie na produkcję i rynek pracy. Efektami tych procesów są spadek zatrudnienia, wzrost bezrobocia, zahamowanie wzrostu płac lub obniżka wynagrodzeń, co powoduje zmniejszenie się realnych dochodów społeczeństwa, obniżenie poziomu życia oraz wzrost ubóstwa.

Ogólnosiwiatowy kryzys systemu finansowego i bankowego, którego początku upatruje się w 2007 r., powszechnie oceniany jest jako najgłębsza recesja gospodarki światowej od czasu Wielkiego Kryzysu z przełomu lat 20. i 30. XX wieku. Czynnikiem inicjującym kryzys było załamanie na rynku nieruchomości w Stanach Zjednoczonych. Wcześniejszy boom na rynku nieruchomości i na rynku kredytowym, szybki wzrost konsumpcji gospodarstw domowych finansowany w znacznym stopniu długiem stały się przyczyną rosnących globalnych nierównowag, a w konsekwencji zaburzeń makroekonomicznych i strukturalnych w wielu krajach. Czynniki te, obok uwarunkowań o charakterze mikroekonomicznym, determinowały zaburzenia na światowych rynkach finansowych. Wśród czynników o charakterze mikroekonomicznym, związanych głównie z funkcjonowaniem systemu finansowego, szczególną rolę odgrywały wadliwa struktura bodźców, błędy w technikach pomiaru i wyceny ryzyka oraz zarządzania nim¹.

Wpływ globalnego kryzysu finansowego na sferę realną gospodarki uwidaczniał się m.in. w poważnych ograniczeniach zakupów dokonywanych przez konsumentów, co było wzmocnione dodatkowo przez ograniczenia w dostępie do kredytów konsumenckich, w silnym pogorszeniu się nastrojów podmiotów gospodarczych powiązanych z utrudnieniami dostępu do kredytów i podwyższeniem jego cen oraz ograniczeniem wydatków inwestycyjnych, ograniczeniem produkcji i załamaniem w wielu branżach, w tym w sektorze budownictwa oraz przemyśle motoryzacyjnym. Zjawiska te spowodowały spadek zatrudnienia, wzrost bezrobocia, przyczyniając się do dalszego pogorszenia nastrojów konsumenckich i ograniczenia zakupów².

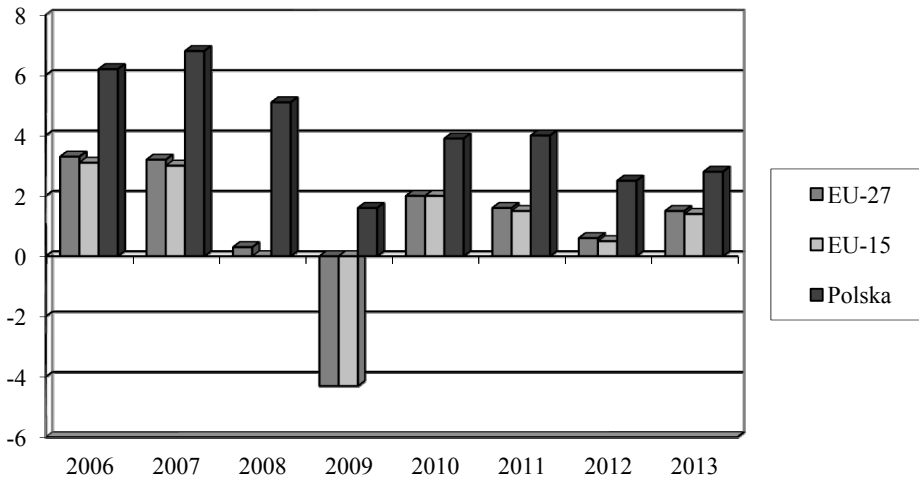
¹ *Polska wobec światowego kryzysu gospodarczego*, NBP, Warszawa 2009, s. 4-10.

² Zob. W. Orłowski, R. Pasternak, K. Flacht, D. Szubert, *Procesy inwestycyjne i strategie przedsiębiorstw w czasach kryzysu*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010, s. 24.

W Polsce, ze względu na niższy poziom rozwoju instytucji sektora finansowego i bankowego, mniejszą otwartość gospodarki oraz skuteczniejszą politykę pieniężną, skutki światowego kryzysu, szczególnie w początkowej jego fazie, były znacznie mniejsze w porównaniu z krajami wysoko rozwiniętymi i dotyczyły głównie rynków kapitałowych.

Niemniej jednak konsekwencje światowego kryzysu gospodarczego, który przyczynił się w znacznym stopniu do spowolnienia rozwoju w Polsce, znalazły odzwierciedlenie w tempie wzrostu PKB, które w 2007 r. osiągnęło 6,8%, natomiast dwa lata później zaledwie 1,6% (rys. 1). Należy jednak podkreślić, że uzyskane tempo wzrostu w 2009 r. było najwyższe spośród wszystkich krajów UE. Dla EU-27 w tym samym roku wartość ta wyniosła 4,3%, przy czym na Łotwie – 17,7%, Litwie – 14,8%, Estonii – 14,3%, a w Finlandii – 8,4%. Utrzymujący się w Polsce wzrost PKB determinowany był m.in. mniejszą niż w innych krajach otwartością gospodarki oraz mniejszym udziałem środków transportu, urządzeń i maszyn w eksporcie niż w przypadku innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej.

W 2011 r. polska gospodarka pozostawała na ścieżce wzrostu gospodarczego, generując jeden z najwyższych przyrostów PKB w całej UE, który wyniósł 4,3% i według prognoz w kolejnych latach tempo wzrostu będzie w Polsce przewyższać średnią unijną.

Rys. 1. Wzrost PKB w latach 2006-2011 oraz prognoza na lata 2012-2013 w Polsce i EU-27

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pochodzących z Eurostatu, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb020> (20.02.2012).

Poziom i tempo wzrostu gospodarczego w Polsce determinowane jest w znaczącym stopniu przez popyt krajowy, a głównie spożycie ogółem, stanowiące w Polsce

ok. 80% PKB. Po krótkotrwałym załamaniu rosnące wydatki gospodarstw domowych oraz coraz większa aktywność przedsiębiorstw odgrywają rolę stymulatora polskiej gospodarki. Natomiast czynnikiem ograniczającym tempo wzrostu pozostaje bilans obrotów zewnętrznych. W początkowym okresie relatywnie niski udział eksportu w polskim PKB pozwolił na ograniczenie wpływu światowego kryzysu na wzrost gospodarczy w Polsce. Jednak w kolejnych latach, mimo zwiększania się dynamiki światowej wymiany handlowej, jej rola jako stymulatora wzrostu w Polsce, w porównaniu z krajami bardziej otwartymi, pozostała niewielka. Istotne znaczenie dla tworzenia PKB i jego tempa miał obserwowany w Polsce od 2006 r. rozwój inwestycyjny, który został zahamowany w połowie 2008 r. Mimo poprawy koniunktury gospodarczej w 2010 r., ożywienie inwestycyjne obserwowane było dopiero w drugiej połowie tego roku, choć wzrost pozostał niewielki³.

Z punktu widzenia podjętych w opracowaniu rozważań, a szczególnie zmian zachodzących w poziomie i strukturze zatrudnienia, istotne znaczenie ma wkład poszczególnych sektorów w wytwarzane w gospodarce PKB, co przedstawia tab. 1.

Tabela 1. Tempo wzrostu PKB i wartości dodanej brutto w poszczególnych sektorach polskiej gospodarki w latach 2006-2011 (według PKD 2007) – w %

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011
PKB	6,2	6,8	5,1	1,6	3,9	4,3
Wartość dodana, w tym:	6,0	6,7	5,1	1,8	3,9	4,0
Rolnictwo	-4,3	4,1	-1,7	9,1	-7,0	-
Przemysł	9,9	20,0	6,0	1,3	9,4	6,3
Budownictwo	12,5	9,4	5,8	11,6	6,4	11,8
Usługi, w tym:	4,6	6,6	6,1	0,1	1,8	b.d.
Usługi rynkowe	5,6	9,3	6,4	-0,5	3,1	b.d.
Usługi nierynkowe	2,3	2,5	1,8	3,2	0,5	b.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: danych pochodzących z GUS; http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_roczne_wskazniki_makroekonomiczne_cz_IV_.xls (10.02.2012).

Serwicyzacja gospodarki, a szczególnie rozwój sektora usług rynkowych, znajduje odzwierciedlenie m.in. w wielkości i dynamice wzrostu wytwarzanej wartości dodanej. W 2008 r. w trzecim sektorze wytworzono ponad 64% WDB, z czego blisko 50% przypadało na usługi rynkowe. W latach 2006-2008 sektor ten stanowił najbardziej trwale źródło wzrostu wartości dodanej, jednak w 2009 r. ta pozytywna tendencja została zahamowana. Sektor usług nierynkowych wykazywał w całym okresie niewielki, ale dodatni wkład. Przemysł, a szczególnie budownictwo podlegało znacznym fluktuacjom. W latach 2006, 2007 oraz 2009 i 2011 wartość dodana

³ Szerzej na temat dekompozycji popytowej PKB w Polsce w: *Polska 2011. Raport o stanie gospodarki*, Ministerstwo Gospodarki, Departament Analiz i Prognoz, Warszawa 2011, s. 84-92.

w sektorze budownictwa rosła dynamicznie, natomiast w latach 2008 i 2010 doszło do spowolnienia dynamiki. Z kolei w przemyśle kryzysowy okazał się rok 2009, w którym tempo wzrostu było najniższe (wyniosło 1,3%), jednak kolejne lata przyniosły ożywienie (tab. 1).

3. Sytuacja na polskim rynku pracy w latach 2006-2011

Wpływ globalnego kryzysu na polski rynek pracy w porównaniu z innymi krajami Unii Europejskiej był mniejszy, co nie oznacza, że nie nastąpiły dostosowania w postaci wzrostu bezrobocia czy spowolnienia wzrostu wskaźnika zatrudnienia. Grupą, która w największym stopniu odczuła negatywne skutki kryzysu, są ludzie młodzi w wieku 15-24 lata, stąd w analizowanych wskaźnikach została ona wyodrębniona z populacji aktywnych zawodowo (tab. 2).

Tabela 2. Podstawowe wskaźniki sytuacji na rynku pracy w Polsce i UE-27 w latach 2006-2011 – w %

Wyszczególnienie		2006	2007	2008	2009	2010	2011
Wskaźnik aktywności Ogółem	Polska	54,0	53,7	54,2	54,9	55,8	56,0*
	UE-27	70,2	70,4	70,8	70,9	71,0	b.d.
Osoby w wieku 15-24 lata	Polska	34,2	33,0	33,1	33,8	34,5	33,6
	UE-27	44,2	44,2	44,3	43,7	43,0	b.d.
Wskaźnik zatrudnienia ogółem	Polska	46,5	48,5	50,4	50,4	50,4	50,6*
	UE-27	64,4	65,3	65,8	64,5	64,1	b.d.
Osoby w wieku 15-24 lata	Polska	24,0	25,8	27,3	26,8	26,3	25,0
	UE-27	36,6	37,3	37,4	35,0	34,0	b.d.
Stopa bezrobocia Ogółem	Polska	13,8	9,6	7,1	8,2	9,6	9,6*
	UE-27	8,3	7,2	7,1	9,0	9,7	9,6
Osoby w wieku 15-24 lata	Polska	29,8	21,7	17,3	20,6	23,7	25,6
	UE-27	17,5	15,7	15,8	20,1	21,1	21,4

* Wartość uśredniona dla 3 kwartałów 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: danych pochodzących z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności Polski III kwartał 2011, GUS, Warszawa 2012, tabl. 3-5, s. 60-68 oraz Eurostatu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_ifs/data/database (stan na 3.02.2012).

W analizowanym okresie w Polsce zarówno współczynnik aktywności zawodowej, jak i zatrudnienia wzrastał, przy czym w odniesieniu do osób w wieku 15-24 lata wzrost aktywności obserwowany był w latach 2007-2010, natomiast wzrost zatrudnienia tylko w latach 2006-2008. Obserwowany w UE-27 wzrost aktywności zawodowej nie przekładał się na wzrost zatrudnienia, które od 2008 r. zaczęło

się dynamicznie obniżać (w 2009 r. spadek wyniósł 1,4 pkt. proc., a w roku 2010 0,4 pkt. proc.). Od początku kryzysu w UE zlikwidowano ponad 4 mln miejsc pracy. Wprawdzie straty w zatrudnieniu udało się w pewnym stopniu ograniczyć dzięki wprowadzeniu krótszego czasu pracy oraz zastosowaniu innych działań mających na celu łagodzenie bezpośrednich skutków kryzysu, jednak podjęte inicjatywy nie są wystarczające, aby zapewnić skuteczne wyjście z trudnej sytuacji.

Spadek aktywności osób młodych w Polsce w latach 2010-2011 oraz w UE-27 od 2009 r. przyczynił się w największym stopniu do osłabienia wzrostu całkowitego współczynnika aktywności zawodowej, co może być związane m.in. ze zniechęceniem długim poszukiwaniem pracy. Znajduje to potwierdzenie w wysokiej stopie bezrobocia młodzieży, która przekracza ponaddwukrotnie wartość tego wskaźnika dla całej populacji. Poprawa koniunktury gospodarczej w 2010 r. nie wpłynęła istotnie na polski rynek pracy, choć obserwowany jest niewielki wzrost aktywności zawodowej i zatrudnienia oraz zahamowanie wzrostu bezrobocia.

Wzrostowi zatrudnienia w całej gospodarce towarzyszyły zmiany zachodzące w poszczególnych jej sektorach i sekcjach. Rozpoczęty w latach 90. proces systematycznego zmniejszania się liczby pracujących w rolnictwie był kontynuowany, stąd, mimo wzrostu ich liczby w ostatnim roku o 250 tys., w latach 1996-2010 udział zatrudnienia w rolnictwie zmniejszył się blisko o 11 punktów procentowych.

Kierunek oraz dynamika zmian zachodzących w polskim przemyśle w okresie transformacji były zmienne. Po dynamicznym spadku liczby pracujących w przemyśle w latach 1996-2003 o ponad 1,1 mln osób, po wejściu Polski do Unii Europejskiej w 2004 r., m.in. w wyniku poprawy koniunktury gospodarczej, obserwowany był wzrost zatrudnienia w tym sektorze. W 2008 r. w polskim przemyśle pracowało blisko 4 mln osób, co stanowiło 28,7% ogółu zatrudnionych. W analizowanym okresie (lata 2006-2010), mimo wzrostu liczby pracujących w przemyśle o blisko 100 tys., nastąpił spadek udziału tego sektora w zatrudnieniu o 1 punkt procentowy (tab. 3).

Tabela 3. Zatrudnienie w poszczególnych sektorach polskiej gospodarki w latach 2006-2010

Wyszczególnienie	2006		2007		2008		2009		2010	
	tys.	%	tys.	%	tys.	%	tys.	%	tys.	%
Ogółem	12 905	100	13 457	100	13 711	100	13 499	100	13 778	100
Rolnictwo	2 145	16,6	2 149	16,0	2 145	15,6	2 130	15,8	2 380	17,3
Przemysł	3 672	28,4	3 899	29,0	3 930	28,7	3 779	28,0	3 769	27,4
Budownictwo	731	5,7	825	6,1	877	6,4	871	6,5	863	6,3
Usługi, w tym:	7 088	54,9	7 408	55,0	7 636	55,7	7 590	56,2	7 625	55,3
– nierynkowe	2 308	17,9	2 352	17,5	2 380	17,4	2 435	18,0	2 476	18,0
– rynkowe	4 780	37,0	5 057	37,7	5 256	38,3	5 155	38,2	5 149	37,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pochodzących z Banku danych lokalnych; (stan na 10.02.2012)

Wzrost zatrudnienia w usługach wynika z postępującej tercjaryzacji polskiej gospodarki i jest zgodny z teorią trzech sektorów, choć odsetek zatrudnionych w sektorze usługowym pozostaje jednym z najniższych w Unii Europejskiej (57,3% w Polsce w porównaniu do 68% w UE-27). W okresie globalnego kryzysu gospodarczego dzięki usługom Polska miała możliwość osiągnięcia dodatniego tempa wzrostu gospodarczego. Jednym z czynników wpływających na rozwój sektora usług w Polsce jest napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), których udział tylko w pośrednictwie finansowym oraz obsłudze nieruchomości i firm w latach 2006-2007 przekroczył 40% ogólnych BIZ, a w 2008 r. 56%⁴.

W 2010 r. spośród ponad 7,6 mln zatrudnionych w usługach przeszło 67,5% stanowili pracujący w usługach rynkowych. Wprawdzie w stosunku do roku 2008 ich liczba zmniejszyła się o 107 tys., jednak w porównaniu z rokiem 2006 wzrost wyniósł blisko 370 tys. (tab. 3).

Spowolnieniu aktywności gospodarczej towarzyszyło ograniczenie popytu na pracę, na co wskazują wzrost bezrobocia oraz niekorzystne zmiany jego struktury. Tendencja zmniejszania się poziomu bezrobocia w Polsce, obserwowana po przystąpieniu do UE, została zahamowana pod koniec 2008 r. Wzrost liczby bezrobotnych nastąpił na początku 2009 r., a ożywienie obserwowane od 2010 r. w niewielkim stopniu przyczyniło się do zmniejszenia bezrobocia. Liczba osób pozostających bez pracy w stosunku do roku 2008 zwiększyła się o blisko 118 tys., co stanowi 10-procentowy wzrost (tab. 4).

Należy przy tym podkreślić niepokojące zmiany w strukturze bezrobocia w Polsce. Problem ten dotyczy bowiem przede wszystkim ludzi młodych, wchodzących na rynek pracy. W 2011 r. najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 15-24 lata (401 tys.), a ich odsetek w ogólnej liczbie bezrobotnych wyniósł 21,6%. W stosunku do roku 2008 nastąpił wzrost ich liczby o 32%, co powoduje szereg negatywnych konsekwencji. Wśród bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy znajdują się także długotrwale bezrobotni, których liczba zwiększyła się o ponad 185 tys. w stosunku do roku 2008, a ich udział w populacji bezrobotnych w 2011 r. przekroczył 50%, podczas gdy w 2008 r. był niższy o 7 punktów procentowych.

Skutki kryzysu odczuwane są także przez przedsiębiorstwa, które sytuacja zmusza do ograniczania poziomu zatrudnienia, co potwierdza wzrost liczby bezrobotnych zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Wprawdzie ich liczba jest niższa niż w 2006 r., jednak w porównaniu z rokiem 2008 nastąpił wzrost o blisko 50%. Największy przyrost odnotowano na przełomie 2008/2009, liczba takich zwolnień zwiększyła się wówczas o 26,7 tys. (tab. 4).

⁴ *Ewolucja sektora usług w Polsce w latach 1995-2008*, Ministerstwo Gospodarki, Departament Analiz i Prognoz, Warszawa 2010, s. 30.

Tabela 4. Zmiany poziomu i struktury bezrobocia w Polsce w latach 2006-2011

Rok	Liczba bezrobotnych ogółem			Liczba długotrwale bezrobotnych			Zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy		
	tys.	przyrost bezwzgl.	przyrost względny poprzedni = 100 2006 = 100	tys.	przyrost bezwzgl.	przyrost względny poprzedni = 100 2006 = 100	tys.	przyrost bezwzgl.	przyrost względny poprzedni = 100 2006 = 100
2006	2309,4	X	X	1517,8	X	X	83,3	X	X
2007	1745,6	-563,8	75,6	1094,1	-423,7	72,1	55,3	-28,0	66,4
2008	1743,8	-1,8	99,9	753,4	-340,7	68,9	41,0	-14,3	49,2
2009	1892,7	148,9	108,5	774,5	21,1	102,8	67,7	26,7	165,1
2010	1954,7	62	103,3	906,3	131,8	117,1	66,3	-1,4	97,9
2011	1861,7	-93	95,2	938,4	32,1	103,5	61,4	-4,9	92,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bezrobocie rejestrowane w Polsce I-III kwartał 2011*, GUS, Warszawa 2012, tab. 2, s. 30, tab. 9, s. 37.

Konieczność złagodzenia negatywnych skutków kryzysu gospodarczego wymusiła zintensyfikowanie działań na wielu płaszczyznach, w tym w obszarze rynku pracy. Niektóre państwa zdecydowały się na wprowadzenie pakietów stymulujących. Podejmowane działania koncentrują się przede wszystkim na ochronie dotychczasowych miejsc pracy oraz wspieraniu tworzenia nowych stanowisk m.in. przez wprowadzenie zmian w systemie podatkowym, wspieranie systemu szkoleń i kształcenia ustawicznego, stosowanie job-sharingu oraz innych elastycznych form zatrudnienia itp.⁵

W Polsce wsparcie udzielane jest głównie tym podmiotom, które najbardziej odczuły skutki spowolnienia gospodarczego. Dodatkowa pomoc kierowana jest do pracowników i przedsiębiorców m.in. w postaci subsydiów, dofinansowania kosztów szkoleń i studiów podyplomowych czy możliwości kształtowania bardziej elastycznego czasu pracy pracownika. Należy jednak podkreślić, że mimo podejmowanych działań mających na celu ograniczenie spadku dynamiki zatrudnienia oraz wzrostu bezrobocia, ich skuteczność pozostaje niewystarczająca.

4. Podsumowanie

Globalny kryzys wywarł znaczący wpływ na gospodarki i rynki pracy poszczególnych krajów. W Polsce, w porównaniu z innymi krajami UE, jego konsekwencje odczuwane są w mniejszym stopniu. Wyższe tempo wzrostu PKB w Polsce pozwoliło na zmniejszenie różnicy w poziomie rozwoju gospodarczego. W 2010 r. wskaźnik PKB na mieszkańca wyniósł 62% średniej UE-27. Jednak dalsze niwelowanie istniejących dysproporcji w tym zakresie wymaga stworzenia warunków do wzrostu konkurencyjności polskiej gospodarki oraz długotrwałego zrównoważonego rozwoju.

Analiza sytuacji gospodarczej wskazuje, że jednym z priorytetowych zadań w tym obszarze powinno być skuteczne zapobieganie nadmiernemu wzrostowi bezrobocia m.in. poprzez redukcję istniejących barier rozwoju przedsiębiorczości, działania mające na celu eliminację niedopasowań strukturalnych oraz realizację programów pomocowych, przy wykorzystaniu środków pochodzących z funduszy strukturalnych, kierowanych do tych gałęzi gospodarki i regionów kraju, które w największym stopniu odczuły skutki kryzysu. Podejmowane działania nie powinny ograniczać się tylko do przeciwdziałania zwolnieniom, szczególnie grupowym, ale przede wszystkim koncentrować się na kreowaniu nowych miejsc pracy.

Doświadczenia poprzednich kryzysów oraz obawy przed długotrwałą recesją spowodowały, że działania zapobiegawcze podejmowane są nie tylko na poziomie krajowym, ale także na arenie międzynarodowej, m.in. przez Komisję Europejską, Międzynarodowy Fundusz Walutowy czy Bank Światowy. Jednak ich skuteczność

⁵ Zob. *Informacja dotycząca działań antykryzysowych podejmowanych w wybranych krajach świata*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2009; *Działania wspierające rozwój gospodarczy oraz przedsiębiorców w wybranych państwach członkowskich OECD*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2011.

pozostaje niewystarczająca, a niepewność związana z oceną sytuacji gospodarczej i perspektyw rozwojowych w istotny sposób determinuje sytuację na rynku pracy.

Literatura

- Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności Polski I-III kwartał 2011*, GUS, Warszawa 2012.
- Działania wspierające rozwój gospodarczy oraz przedsiębiorców w wybranych państwach członkowskich OECD*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2011.
- Ewolucja sektora usług w Polsce w latach 1995-2008*, Ministerstwo Gospodarki, Departament Analiz i Prognoz, Warszawa 2010.
- Informacja dotycząca działań anty kryzysowych podejmowanych w wybranych krajach świata*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2009.
- Orłowski W., Pasternak R., Flacht K., Szubert D., *Procesy inwestycyjne i strategie przedsiębiorstw w czasach kryzysu*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010.
- Polska wobec światowego kryzysu gospodarczego*, NBP, Warszawa 2009.
- Polska 2011. Raport o stanie gospodarki*, Ministerstwo Gospodarki, Departament Analiz i Prognoz, Warszawa 2011.
- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>.
- http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_roczne_wskazniki_makroekonomiczne_cz_IV_.xls.

THE CHANGES ON POLISH LABOUR MARKET AS A RESULT OF THE ECONOMIC AND FINANCIAL CRISIS

Summary: The article presents the changes on the Polish labour market due to the global economic crisis. The analysis covered the years 2006-2011, the reference point was the discussion of the causes and consequences of crisis in the macroeconomic perspective with particular emphasis on the level and rate of economic growth as well as value added produced in three sectors of the economy. The observed changes on the Polish labour market are reflected in the key indicators such as economic activity rate, employment and unemployment rate, as well as in the more specific terms, such as number of unemployed aged up to 25 years, the long-term unemployed, the unemployed dismissed because of reasons related to establishments and the number of employees in various sectors of Polish economy.

Keywords: economic crisis, GDP, unemployment, employment.